

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 7

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 10

Видавництво М.П. Коць
Київ – Нью-Йорк
2002

директор Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, професор, академік Микола Жулинський, директор Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України, професор, член-кореспондент НАН України Павло Сохань, учений секретар Інституту історії України НАН України Олександр Рубльов, голова Державного комітету архівів України Геннадій Боряк та багато інших. Звичайно, були нагороди й щирі побажання і багатолітній колишній директорці архіву Любові Гісцовій, і нинішній директорці Ользі Музичук, і багатьом працівникам установи – як тим, хто працює нині, так і тим, хто перебуває на заслуженому відпочинку. Доречно було б згадати слова постійного користувача архіву, викладача Університету культури Катерини Климової про те, що серед справжніх українських істориків немає жодного, хто якоюсь мірою не був би причетним до архівної справи, не присвятив би бодай частину свого життя роботі з архівними фондами.

Отже, привітаймо ювілярів, побажаймо їм успіхів у їхній шляхетній праці, здоров'я, щастя. І нехай це буде не останній 150-річний ювілей Центрального державного історичного архіву в м. Києві.

Олена Радзивіл (Київ)

Виставка під назвою “Раритет” документальних матеріалів українських письменників-класиків із зібрання відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, приурочена до 75-літнього ювілею Інституту, тривала від 20 листопада до 20 грудня 2001 року в Національному музеї Тараса Шевченка. Її було задумано як цілісну панораму розвитку української літератури протягом XIX – XX століть. Вона обіймала понад 200 експонатів, серед яких – автографи художніх творів, листи, унікальні світлини, меморіальні речі, друковані видання.

Поодинокими, але винятково цінними документами було представлено на виставці українське письменство до Івана Котляревського: це автографи збірки “курйозних” віршів Івана Величковського “Млеко” та діалогу Григорія Сковороди “Потоп Зміїн”, поряд з якими експонувався найдавніший рукопис у зібранні Інституту – фрагмент староукраїнського служебника XIV ст. з колекції Івана Франка. В окремій вітрині було виставлено автограф шостої частини “Енеїди” Котляревського та першодрук цієї поеми 1798 р.

Літературний процес 1810 – 1860-х рр. представляли рукописи, особисті речі, олійні портрети та світлини Петра Гулака-Артемовського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Левка Боровиковського, Михайла Максимовича, Миколи Гоголя, Євгена Гребінки, Миколи Костомарова, Пантелеймона Куліша, Марка Вовчка, Юрія Федьковича; серед експонатів були автографи “Сватання на Гончарівці” і “Чорної ради”, “приказок” Гребінки та поезії Федьковича “Пречиста Діво, радуйся, Маріє!” З-поміж шевченківських реліквій експонувалися оригінали рукописної збірки поезій “Три літа” і т.зв. “Малої книжки”, два прижиттєві видання “Кобзаря” (перше, 1840 р., та останнє, 1860 р.), мистецькі твори, а також особисті речі поета і медальйон з пасмом його волосся.

Літературу другої половини XIX ст. репрезентували рукописи, фотографії, прижиттєві видання Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Михайла Драгоманова, Михайла Старицького, Бориса Грінченка, Павла Грабовського, зокрема, автографи повісті “Хмари” та роману “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”

Про цензурні утиски українського друкованого слова нагадували документи з архіву Св. Синоду, що стосуються підготовки Емського указу 1876 р. В окремих вітринах експонувалися матеріали Івана Франка та Лесі Українки, серед яких – рукописні оригінали “Каменярів” і “Contra spem spero”, “Мойсея” і “Камінного господаря”, авторський робочий примірник першого видання “Зів’ялого листя”.

Розквіт української лірики та новелістики на межі XIX і XX ст. було представлено іменами Осипа Маковея, Михайла Коцюбинського, Ольги Кобилянської, Василя Стефаника, Марка Черемшини, Володимира Винниченка. Розділ, присвячений українському модернізму початку XX ст., обіймав матеріали “молодомузців” і “хатян”, зокрема, автографи програмного вірша Миколи Вороного “Іванові Франкові”, поезій Петра Карманського, Миколи Філянського та Григорія Чупринки, особисті речі О.Олеся, унікальні світлини.

Добу “Розстріляного Відродження” кінця 1910 – 1920-х рр. було репрезентовано рукописами “Майстра корабля” Юрія Яновського та “Патетичної сонати” Миколи Куліша (фрагменти), “Другої Камени” Миколи Зерова і “Сліпців” Миколи Бажана, “Так ніхто не кохав...” Володимира Сосюри і “прозопісней” Михайля Семенка, автографами Павла Тичини, Максима Рильського, Володимира Свідзінського, Валер’яна Підмогильного, Миколи Хвильового, Олександра Білецького, рідкісними виданнями та світлинами. Поруч – свідчення трагічної долі багатьох творців літературного Ренесансу 1910 – 1920-х рр.: автограф останньої поезії Михайла Драй-Хмари “І знов обвугленими сірниками...”, написаної в ув’язненні, листи Миколи Куліша до дружини з Соловків, таборовий щоденник Остапа Вишні.

З архівною спадщиною українських письменників-емігрантів міжвоєнного періоду знайомили рукописи, першодруки, фотографії Євгена Маланюка, Юрія Липи, О.Ольжича, Олени Теліги, Уласа Самчука, Дмитра Донцова.

У вітринах, що розповідали про літературний процес другої половини 1940 – 1950-х рр. на еміграції, вирізнялися рукописи та світлини В.Домонтовича (Віктора Петрова), Івана Багряного, Михайла Ореста, Святослава Гординського, Василя Барки, Олега Зуєвського, літературна періодика та рідкісні книжкові видання з бібліотеки Михайла Ореста.

Завершальний розділ виставки було присвячено українському літературному шістдесятництву: тут експонувалися документи Василя Стуса (серед яких – автограф поезії “Як добре те, що смерти не боюсь я...”), верстка не пропущеної цензурою збірки віршів Ліни Костенко “Зоряний інтеграл”, записники Василя Симоненка, листи Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Івана Драча, Івана Дзюби, Валерія Шевчука з архіву Зіни Генік-Березовської, автографи перекладачів Миколи Лукаша та Григорія Кочура.

Більшість документів, представлених на виставці, експонувалася вперше. Невелику кількість експонатів – меморіальні предмети, друковані видання та образотворчі матеріали – було надано бібліотекою Інституту літератури та Національним музеєм Тараса Шевченка.

На урочистому відкритті виставки виступили директор Інституту літератури академік Микола Жулинський, директор Національного музею Тараса Шевченка Сергій Гальченко, віце-президент НАН України Іван Курас, голова Держкомінформу Іван Драч та інші офіційні особи.

Степан Захаркін (Київ)